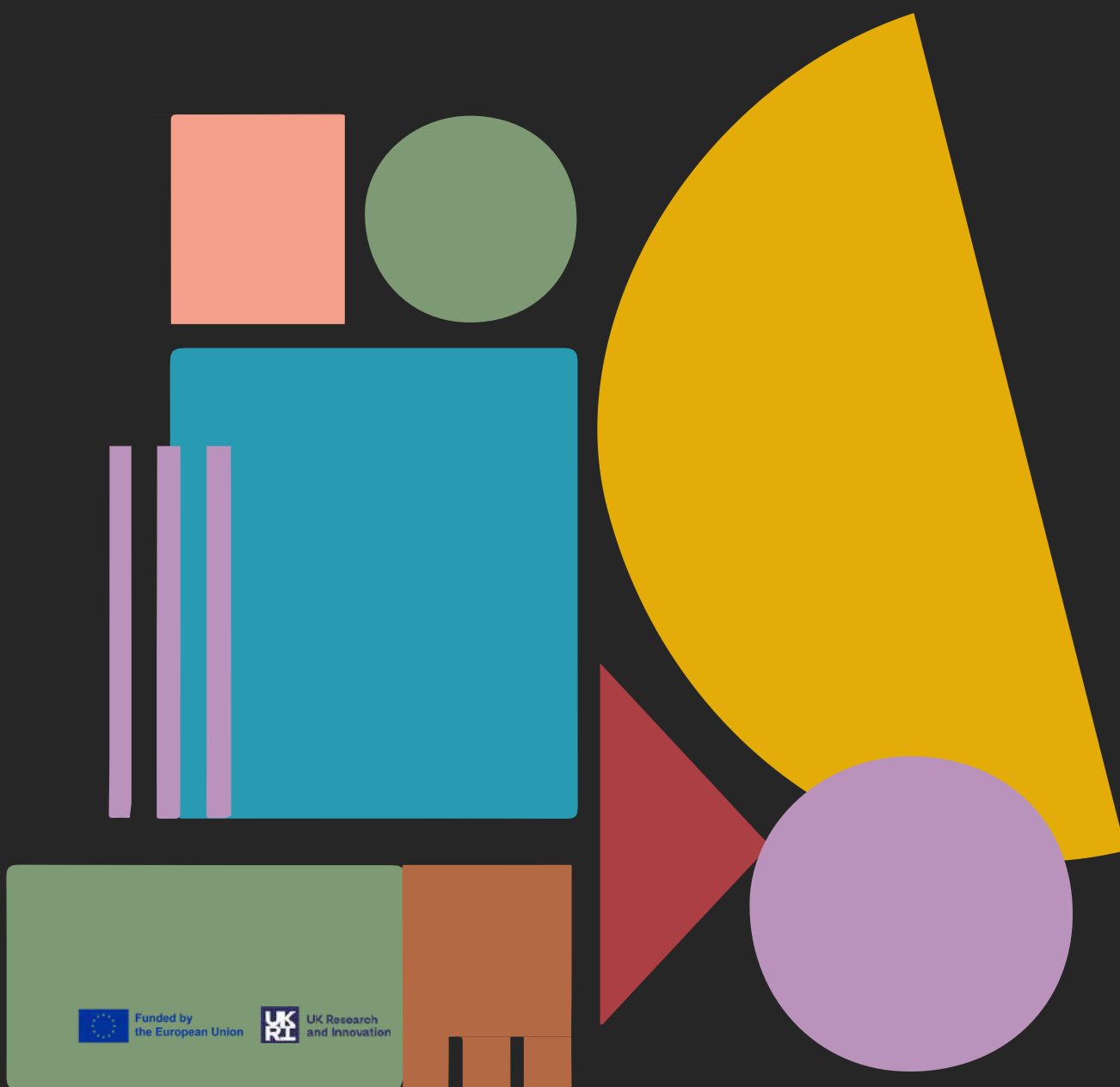

ELETTY DEMOKRATIA KORKEAKOULUTUKSESSA

OPAS DEMOKRATIAA EDISTÄVÄÄN
ESTEETTISEEN JA KEHOLLISEEN
OPPIMISEEN

Funded by
the European Union

UK Research
and Innovation

Pääkirjoittajat

Sandra Wallenius-Korkalo

Monika Pažur

Muut kirjoittajat

Susan Meriläinen

Kardelen Dilara Cazgir

Toimittajat

Pilvikki Lantela

Philippa Mulbery

Cláudia Neves

Tutkijat

Kardelen Dilara Cazgir

Katarina Aladrović Slovaček

Pauliina Jääskeläinen

Susan Meriläinen

Dirk Netter

Monika Pažur

Veronika Clara Pinzger

Maša Rimac Jurinović

Lea Spahn

Joonas Vola

Sandra Wallenius-Korkalo

Susanne Maria Weber

Helena Wolter

Canan Yalvac

Rahoitus

Tämä hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin Horizon Europe -tutkimus- ja innovaatio-ohjelmasta (Grant Agreement No.101094052) sekä UK Research and Innovation (UKRI) -rahoituksesta (Reference Number: 10063654).

Vastuuvapauslauseke

Hanketta on rahoittanut Euroopan unioni. Esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat dokumentin laatijoiden omia eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai toimeenpanoviraston näkemyksiä ja mielipiteitä. Euroopan unionia tai tuen myöntäviä viranomaisia ei voida pitää vastuussa niistä.

Julkaisun nimi ja lisenssi

Eletty demokratia korkeakoulutuksessa: Opas demokratiaa edistävään esteettiseen ja keholliseen oppimiseen.

© 2026 AECED Consortium: (University of Lapland — Finland, University of Hertfordshire — UK, Marburg University — Germany, Universidade Aberta — Portugal, Riga Technical University — Latvia, University of Zagreb — Croatia).

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Attribution 4.0 International -lisenssillä (CC BY 4.0). Lisenssin voi lukea osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Saavutettavuus ja ääneenlukutyökalujen käyttö

Tämä asiakirja on suunniteltu tukemaan käyttöä ääneenlukutyökalujen ja avustavan teknologian kanssa. Tekstillä on selkeä, numeroitu rakenne, ja se on esitetty loogisessa lukujärjestyksessä. Näin tuetaan näytönlukuohjelman käyttöä. Kuvat ja kaaviot sisältävät alt-tekstin silloin, kun niillä on merkitystä sisällön ymmärtämiselle.

Tähän dokumenttiin voidaan viitata seuraavasti:

AECED-konsortio (2026). Eletty demokratia korkeakoulutuksessa: Opas demokratiaa edistävään esteettiseen ja keholliseen oppimiseen. DOI: DOI: 10.5281/zenodo.19220810

Kiitokset

Tämä opas on kehitetty osana AECED-hanketta (Transforming Education for Democracy through Aesthetic and Embodied Learning for Democracy, Responsive Pedagogies and Democracy-as-becoming).

Kiitämme:

- Kaikkia AECED-toimintaan eri koulutusvaiheissa osallistuneita: oppijoita, opettajia, fasilitaattoreita, koulujen ja oppilaitosten henkilöstöä sekä perheitä ja yhteisökumppaneita.
- Kroatian, Latvian, Portugalin, Saksan, Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan kansallisia tiimejä kenttätutkimukseen perustuvasta näytöstä, joka on suoraan vaikuttanut tässä oppaassa esitettyihin toimintatapoihin ja käytäntöihin.
- AECED-konsortion jäseniä heidän työstään pedagogisen viitekehyksen kehittämisessä, kansallisten osatutkimusten vertailussa ja synteesisissä sekä muiden resurssien tuottamisessa.
- Arvioijia, joilta saimme selkeyttä, käsitteellistä johdonmukaisuutta ja käytettävyyttä koskevaa palautetta

Sisällysluettelo

1. Johdanto

 2. Tilaa demokratiaa edistävälle esteettiselle ja keholliselle oppimiselle

 3. Demokraattiset arvot korkeakoulutuksessa

 4. Demokraattiset periaatteet korkeakoulutuksessa

 5. Esteetisten ja kehollisten menetelmien kanssa työskentelystä

 6. Demokratiataju

 7. Responsiivinen pedagogia

 8. Hyväksyvä katse

 9. AELD korkeakoulutuksen käytänteissä: reittejä liikkeellelähtöön

 10. Reflektiovirikkeitä korkeakouluopettajalle

 11. Oppaan päätös ja tukimateriaalin esittely
-

I. Johdanto

Korkeakoulutuksessa demokratia kytketään usein kriittiseen ajatteluun, keskustelutaitoon ja kansalaisosaamiseen – opitaan instituutioista, rakenteista ja prosesseista. Samalla monet opiskelijat ja opettajat kokevat demokratian etäisenä, komiteoiden, sääntöjen ja edustuksellisuuden asiana, ei jokapäiväisen oppimisen kokemuksina.

Silti demokratia elää koko ajan akateemisessa arjessa.

Demokratia ei ole pysyvä järjestelmä tai tavoitetilä, joka kerran saavutetaan. Se rakentuu ja muotoutuu jatkuvasti suhteissa, läsnäolossa ja yhteisessä toiminnassa. Korkeakoulutus on elävä pedagoginen tila, jossa demokratiaa ei vain opiskella, sitä koetaan, kyseenalaistetaan ja harjoitellaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Demokratia on läsnä luennoilla, seminaareissa, laboratorioissa, ohjaustapaamisissa ja verkkoympäristöissä. Se näkyy pienissä, usein huomaamattomissa hetkissä: siinä, miten näkökulmia kutsutaan esiin tai vaimennetaan, miten auktoriteettia käytetään, miten erilaisuutta kohdataan ja miten vastuut yhteisestä oppimisesta neuvotellaan. Näissä arjen kohtaamisissa demokratiaa ei vain opeteta – sitä eletään.

Demokratiaa edistävä esteettinen ja kehollinen oppiminen (aesthetic and embodied learning for democracy), josta oppaassa käytetään lyhennettä AELD, korostaa sitä, miten aistimme, tunnemme, kuuntelemme, kuvittelemme, liikumme ja olemme suhteessa toisiin oppimistilanteissa. AELD:ssä esteettisyys ja kehollisuus muodostavat pohjan demokraattisuudelle: huomaavaisuuden, huolenpidon, vastavuoroisuuden, avoimuuden erilaisuudelle ja jokaisen yhdenvertaisen arvon tunnistamisen.

Tämä opas kutsuu sinut tutkimaan ja työstämään näitä lähtökohtia.

Miten opas on kehitetty

Tämä opas pohjautuu laajaan tutkimusnäyttöön siitä, miten esteettinen ja kehollinen oppiminen voi merkityksellisesti uudistaa demokraattisia käytäntöjä korkeakoulutuksessa. AECED-hankkeessa (Transforming education for democracy through aesthetic and embodied learning for democracy, responsive pedagogies and democracy-as-becoming) toteutettiin osallistavaa toimintatutkimusta Kroatian, Suomen ja Saksan korkeakoulukonteksteissa. Maakohtaisen ja vertailevan analyysin lisäksi hankkeessa järjestettiin deliberatiivisia dialogeja, joissa tarkasteltiin sekä korkeakouludemokratian haasteita että AELD-pedagogiikan tarjoamia mahdollisuuksia vastata niihin. Näissä eri konteksteissa tutkimus osoittaa, että jopa hierarkkisissa, aikapaineisissa ja suorituskeskeisissä yliopistoympäristöissä AELD voi edistää:

- Demokratiakäsityksen muutosta: abstraktista ilmiöstä kohti elettyä kokemusta.

Hankkeen tuloksista: Demokratia näyttäytyy jatkuvana, relationaalisena prosessina – kehkeytyvänä demokratiana (democracy-as-becoming) – joka koetaan arjen oppimiskäytännöissä, yhteisessä päätöksenteossa sekä vastuun, eron ja auktoriteetin neuvotteluissa pedagogisissa suhteissa.

- Lisääntynyttä tietoisuutta vallan, osallisuuden ja suhteiden dynamiikoista oppimisessa.

Hankkeen tuloksista: Kehollisten ja esteettisten käytäntöjen kautta oppijat ja opettajat kehittävät demokratiatajua (democratic sensibility), joka tekee valtasuhteista, osallisuudesta ja poissulkemisesta sekä eettisestä vastuusta helpommin havaittavaa – kokemuksen, ei niinkään toimintaohjeiden kautta realisoituvaa.

- Tietokäsityksen laajentamista: tietoa ei vain välitetä, se kehkeytyy yhteisissä prosesseissa.

Hankkeen tuloksista: AELD tuo yhteen ajattelun, tuntemisen ja aistimisen ja tukee kokonaisvaltaista oppimista, jossa tietoa syntyy yhteisen tutkimisen, erilaisten merkityksellistämisen tapojen (kuten hiljaisuuden, liikkeen, kuvien ja eleiden) sekä epävarmuudelle ja moninaisuudelle avoimuuden kautta.

- Opettajien ammatillisen refleksiivisyyden ja eettisen vastuun vahvistumista.

Hankkeen tuloksista: Tutkimus osoittaa, että demokraattinen oppiminen on harvoin vaivatonta tai edes sopuisaa; siihen liittyy usein epämukavuutta, haavoittuvuutta, jännitteitä ja erimielisyyttä. AELD ei pyri poistamaan näitä kokemuksia, vaan tukee opettajia kohtaamaan ne huolella, herkkyydellä ja eettisellä tarkkaavaisuudella – tunnistaen ne osaksi demokratian kehkeytymistä sen sijaan, että niitä pidettäisiin pedagogiikan epäonnistumisina.

Kokonaisuutena hankkeen tulokset osoittavat, että AELD:n hyödyntäminen korkeakoulutuksessa ei ole mikään irrallinen lisä, vaan olennainen pedagoginen orientaatio. Kiinnittämällä demokraattiset periaatteet opetuskäytäntöihin AELD mahdollistaa sen, että demokratia ei näyttäydy vain opittavana sisältönä vaan se tuntuu myös elettyinä, eettisenä ja relationaalisena kokemuksena.

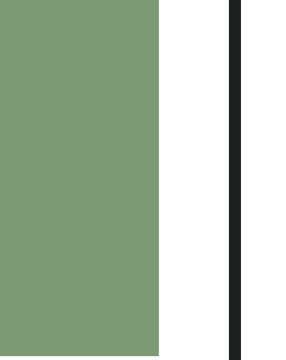
Miten käytät opasta

Tämän oppaan painopiste ei ole valmiiden ratkaisujen tarjoamisessa tai institutionaalisten reformien ajamisessa, vaan siinä, mitä on jo käsillä: arjen mikrokäytännöissä, joissa opetuksen, oppimisen ja akateemisen vuorovaikutuksen demokraattisuus kehkeytyy. Opas kutsuu tarkastelemaan ja kokeilemaan miten demokratiaa voidaan elää käytännössä pedagogisten valintojen, olosuhteiden huomioonottamisen ja yhteisten oppimisprosessien kautta.

Opas on suunniteltu käytännölliseksi, joustavaksi ja modulaariseksi — sen kanssa voi edetä omaan tahtiin ja halutussa järjestyksessä. Käyttöönottoa varten ei tarvitse odottaa opetussuunnitelman uudistusta. Voit aloittaa juuri siitä, missä olet nyt: pedagogisesta reflektiosta, valitsemistasi fasilitoitintavoista, dialogin edistämisestä ja herkkyydestä sille, miten oppiminen koetaan kehollisesti. Voit valita työskennellä esimerkiksi yhden demokraattisen periaatteen, yhden menetelmän tai useamman kokonaisuuden kanssa — sen mukaan, mikä sopii omaan kontekstiisi, valmiuteesi ja rakenteellisiin reunaehtoihin instituutiossasi.

Tätä opasta voidaan käyttää monin eri tavoin riippuen roolistasi, tarpeistasi ja toimintaympäristöstäsi. Opas palvelee sinua, jos työskentelet:

- korkeakouluopettajana millä tahansa tieteen- tai taiteen alalla
- opettajankouluttajana tai tohtorikoulutettavien ohjaajana
- koulutuksen kehittäjänä tai akateemisenä johtajana
- kulttuuri-, taide- tai yhteisötoimijana, joka tekee yhteistyötä yliopistojen kanssa
- koulutuksen ja demokratian kysymyksistä vastaavana poliittisena toimijana tai organisaation edustajana

Riippumatta siitä, missä roolissa toimit korkeakoulukontekstissa, voit käyttää opasta:

- demokratiakasvatuksen ja demokratiaa edistävän esteettisen ja kehollisen oppimisen (AELD) lähtökohtien ymmärtämiseen
- tueksi sellaisten oppimisympäristöjen suunnitteluun, joissa huomioidaan responsiivisuus, inklusiivisuus ja kehollisuus
- reflektiivisenä työkaluna opetuksen ja oppimisen valtasuhteiden, osallisuuden ja relationaalisten dynamiikkojen tarkasteluun
- kumppanina pedagogisessa kokeilemisessä ja uudenlaisten lähestymistapojen kehittämisessä

Tämä opas tarjoaa käsitteellisiä välineitä ja reflektiokysymyksiä, jotka auttavat syventämään omaa pedagogista käytäntöäsi.

Opasta täydentävä tukimateriaali antaa käytännön esimerkkejä siitä, miten AELD voi toimia opetuksessa ja oppimisessa korkeakouluissa.

2. Tilaa demokratiaa edistävälle esteettiselle ja keholliselle oppimiselle

Korkeakoulutoimijana muovaat – joskus tietoisesti, usein huomaamatta – niitä ympäristöjä, joissa demokratiaa koetaan. Demokraattisen oppimisen mahdollisuuksia rajoittavat korkeakouluissa kuitenkin edelleen hierarkkiset toimintaperinteet, suorituskeskeiset arviointikäytännöt, jatkuva aikapaine sekä kognitiivisten suoritusten ylikorostuminen.

AELD, eli demokratiaa edistävä esteettinen ja kehollinen oppiminen, kutsuu sinut tarkastelemaan ja aktiivisesti rakentamaan mahdollisuuksia demokratian kehkeytymiselle: voit tehdä tilaa demokratiaa edistävälle esteettiselle ja keholliselle oppimiselle ja opettamiselle, sekä olla itse osa tätä tilaa kokeilemalla AELDiä käytännössä.

Tilan tekeminen demokratiaa edistävälle esteettiselle ja keholliselle oppimiselle ja opettamiselle korkeakoulutuksessa tarkoittaa:

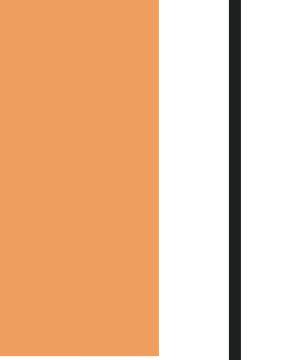
- demokratiaa edistävän oppimisen mahdollisuuksien tunnistamista olemassa olevissa kursseissa ja tutkinto-ohjelmissa ilman, että sisältöjä tai rakenteita täytyy välttämättä muokata tai lisätä
- sen tarkastelemista, miten osallistumista kutsutaan esiin, tuetaan tai rajoitetaan arjen oppimistilanteissa
- moninaisten ilmaisun tapojen mahdollistamista, pelkän sanallisen keskustelun lisäksi – mukaan lukien keholliset, liikkeelliset, visuaaliset, aistimelliset ja reflektiiviset muodot

- ajoituksen ja rytmityksen jäsentämistä siten, että oppijoille jää aikaa epävarmuudelle, luovalla kokeilulle, reflektiolle, ja yhteiselle merkityksenannolle
- oppimisympäristöjen — fyysisten, digitaalisten ja relationaalisten — tunnistamista aktiivisiksi pedagogisiksi tiloiksi sen sijaan, että niitä ajateltaisiin neutraaleina puitteina

AELDn avulla kehität:

- herkkyyttä suhteiden, tunteiden ja kehollisten aistimusten seuraamiselle oppimisen edetessä
- valmiutta kohdata erilaisuus, erimielisyydet ja epävarmuus demokraattisen oppimisen olennaisina osina – ei asioina, jotka pitäisi siivota pois
- pohdintaa siitä, miten käytät ja jaat valtaa, vastuuta ja tunnustusta omassa pedagogisessa roolissasi
- demokraattisten tapojen näyttämistä esimerkillä: miten kuuntelet, vastaat ja kannattelet haavoittuvuutta ja jännitteitä
- oppimiskokemusten yhteiskehittelyä opiskelijoiden kanssa, jaetun vastuun, vuorovaikutuksen ja moniäänisyyden hengessä

Voit vahvistaa demokraattista oppimista pienillä pedagogisilla siirtymillä tai mikrokäytännöillä: valitse osallistumiseen kutsuvia fasilitointistrategioita, luo tilaisuuksia reflektiolle, hyödynnä multimodaalisesti erilaisia ilmaisun muotoja ja vaali kokemusta vuorovaikutuksellisesta turvallisuudesta. Nämä mikrokäytännöt eivät muuta instituutioita yhdessä yössä, mutta ne voivat merkittävästi muovata sitä, miten sinä, kollegasi ja opiskelijasi koette demokratian arjen oppimistilanteissa.

Tällaisten oppimistilojen vaaliminen ja ylläpito edellyttävät vuorovaikutussuhteissa rakentuvan emotionaalisen turvallisuuden huomioon ottamista. Kun oppijat kokevat tulevansa nähdyiksi, kunnioitetuiksi ja tuetuiksi, he uskaltavat osallistua, ottaa riskejä ja pysyä mukana myös silloin, kun oppiminen tuntuu haastavalta tai epämukavalta. Turvallisempi oppimistila ei poista jännitteitä tai erimielisyyksiä — se tekee mahdolliseksi pysähtyä niiden äärelle. Tällainen relationaalinen turvallisuus on yksi demokraattisen oppimisen keskeisiä edellytyksiä: se antaa mahdollisuuden harjoittaa ja harjoitella demokratiaa keskustelun lisäksi kaikilla niillä muillakin tavoilla, joilla ihmiset oppivat, virittyvät toisiinsa ja kasvavat yhdessä.

3. Demokraattiset arvot korkeakoulutuksessa

Arvot ovat periaatteita, jotka ohjaavat toimintaamme. Demokraattisessa yhteiskunnassa elämää muovaavat arvot, kuten oikeudenmukaisuus ja reiluus, pluralismi, moninaisuuden kunnioittaminen sekä osallistuminen.

Koulutusinstituutioissa – erityisesti korkeakoulutuksessa – tällaiset arvot toimivat suuntaa antavina periaatteina. Ne voivat ohjata toimintaa kaikissa akateemisen elämän tilanteissa, niin muodollisissa kuin epämuodollisissakin. Arvot ovat mukana ja niihin myös kasvatetaan ja kasvetaan erilaisten tehtävien, projektien ja keskustelujen kautta.

Arvoja ei kuitenkaan välttämättä sanoiteta suoraan – eivätkä ne ole pelkästään luennon aihe. Pikemminkin arvot tuntuvat siinä, miten joku puhuu: ne kehollistuvat kriittisen ajattelun ja yhteisen luomisen prosesseissa, ja tulevat näkyviksi kunnioittavassa kohtaamisessa ja haavoittuvuuden tunnistamisessa.

Demokraattiset arvot pyrkivät tekemään korkeakoulutuksesta aidosti kaikkien saavutettavaa. Ne kutsuvat ihmisiä olemaan läsnä osallistumalla täysipainoisesti yhteiseen tilaan ja kohtaamisten rakentumiseen ja kasvamaan yhdessä toisten kanssa.

AECED-hankkeen pedagogisessa viitekehyksessä ”Demokratiasuhdetta rakentamassa: Demokratiakasvatuksen pedagoginen viitekehys” määritellään kolme keskeistä demokraattista arvoa, jotka ohjaavat oppimista kaikilla koulutusasteilla. Nämä arvot ovat:

- vapaus
- tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
- responsiivisuus

Vapaus

Vapaus merkitsee tilaa ajatella, tuntea, ilmaista ja toimia yhdessä toisten kanssa. Se on jotakin, jonka kohtaamme päivittäin oppimisympäristöissä. Vapaus on suhteissa rakentuvaa – vapautta yhdessä toisten kanssa, ei toisista erillään.

Kyse ei ole siitä, että jokainen tekisi mitä haluaa, eikä toisaalta myöskään valmiiden ohjenuorien noudattamisesta. Vapaus tarkoittaa sitä, että kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa oppimisprosesseihin, joissa merkityksiä rakennetaan yhdessä. Vapaus antaa oppijoille ja opettajille tilaa ilmaista itseään eri tavoin – kehollisesti, tunteiden kautta ja luovasti – ilman pelkoa arvostelusta.

Vapaus ei ole jotakin, mitä vain joko on tai ei ole; se ei ole pysyvä tila. Vapaus kasvaa harjoittamalla sitä, yhä uudelleen. Se tarkoittaa sellaisten oppimistilojen vaalimista, joissa jokainen voi olla aidosti läsnä.

Pitäen mielessä nykyisen korkeakoulukontekstin, omaa työtä voi suunnata kohti vapauden arvoa pohtimalla esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Voivatko kaikki ilmaista itseään myös muilla tavoilla kuin vain sanallisesti tai kognitiota korostaen?
- Saavatko ihmiset kyseenalaistaa, epäillä ja olla hetkellisesti tietämättä — ilman pelkoa arvostelusta?
- Onko kaikilla tilaa ja mahdollisuus tuoda oma äänensä mukaan oppimisprosessiin?
- Voiko jokainen tuntea olonsa riittävän turvalliseksi muuttaakseen mielipidettään?

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus merkitsevät sen tunnistamista, ettemme tule kaikki samoista lähtökohdista, ja että oikeudenmukaisuus ei synny kaikkien samanlaisesta kohtelusta, vaan ihmisten erilaisten tarpeiden, kokemusten ja olosuhteiden huomioimisesta. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus rakentuvat tavassa, jolla kuuntelemme ja vastaamme toisillemme. Tämä tapahtuu niin verbaalisesti kuin myös reaktiona siihen, mitä näemme ja tunnemme.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eivät tarkoita odotusten madaltamista sen paremmin kuin erityiskohteluakaan. Ne tarkoittavat sellaisten olosuhteiden rakentamista, joissa jokaisella on todellinen mahdollisuus osallistua, oppia ja tulla nähdyksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus edellyttävät herkkyyttä huomata, kenen ääni kuuluu helposti ja ketkä jäävät useammin sivuun — ja aktiivista pyrkimystä avata tilaa niille, jotka ovat vähemmän näkyviä tai vähemmän varmoja osallisuudestaan.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus vahvistuvat toiminnassa. Ne eivät ole pelkästään ennalta määriteltyjä periaatteita, jotka otetaan käyttöön, vaan elettyjä ja jatkuvasti suhteissa neuvoteltavia käytäntöjä. Ne edellyttävät tarkkaavaisuutta, huolenpitoa ja valmiutta mukauttaa oppimisprosesseja, rooleja ja rytmityksiä niin, että osallistuminen tulee mahdolliseksi kaikille. On tärkeää aloittaa tunnistamalla jo olemassa olevat epätasa-arvot ja hierarkiat — ja tehdä niistä työn lähtökohta.

Voit suunnata kohti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehkeytymistä esimerkiksi pohtimalla seuraavia kysymyksiä oman työsi kannalta:

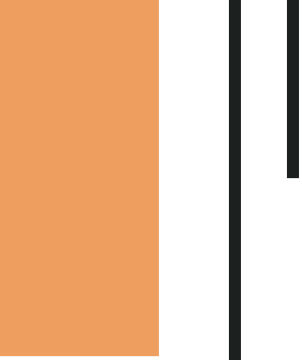
- Kenelle osallistuminen on täällä vaivatonta, ja kuka saattaa tarvita erilaista tukea tai kutsua mukaan?
- Tunnistetaanko erilaiset taustat, kyvyt, kehot ja kokemukset oppimisen voimavaroina eikä esteinä?
- Onko sukupuolinäkökulma otettu huomioon?
- Mahdollistavatko oppimisprosessit erilaiset tempot, ilmaisutavat ja tavat osallistua?
- Tunnistetaanko valtasuhteet — opettajien ja opiskelijoiden välillä sekä opiskelijoiden tai opettajien kesken — ja haastetaanko niitä lempeästi?

Responsiivisuus

Responsiivisuus tarkoittaa tarkkaavuutta ja avoimuutta sille, mitä tapahtuu juuri tässä hetkessä — sekä valmiutta vastata tilanteisiin, ihmisiin ja vuorovaikutussuhteisiin niiden kehittyessä. Siinä on kyse toisen huomaamisesta: sanoista, kehojen viesteistä, tunteista ja myös hiljaisuuksista.

Responsiivisuus ei tarkoita sitä, että opettajalla olisi valmiit vastaukset kaikkeen tai että kerran tehtyä suunnitelmaa seurattaisiin, tapahtui mitä hyvänsä. Kyse on kyvystä pysähtyä, kuunnella ja mukauttaa. Se merkitsee valmiutta antaa oppimisprosessien muuttua, kun jotakin tärkeää ilmenee, sekä ymmärrystä siitä, että merkityksellinen oppiminen tapahtuu usein odottamattomilla tavoilla.

Responsiivisuus kasvaa suhteissa toisiin. Se edellyttää, että kaikki prosessiin osallistuvat ovat läsnä, eivätkä vain paikalla, vaan myös välittävät ja kantavat vastuuta toimintansa vaikutuksista muihin. Responsiivisuus liittyy läheisesti luottamukseen, kokemukseen siitä, että jokainen tulee nähdyksi ja otetuksi vakavasti.

Voit suunnata kohti responsiivisuutta pohtimalla oman työsi kontekstissa esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Huomaanko, mitä oppimistilanteessa tapahtuu suunnitellun tai odotetun ulkopuolella?
- Olenko valmis mukauttamaan lähestymistapaani, kun oppijoiden tarpeet, tunteet tai kysymykset nousevat esiin?
- Onko oppimisessa tilaa hidastaa, pysähtyä tai muuttaa suuntaa silloin, kun jotakin olennaista ja odottamatonta ilmenee?
- Kokevatko ihmiset tulevansa nähdyiksi, kuulluiksi ja kohdatuksi tavalla, joka on heille merkityksellistä?

Demokraattiset arvot elettyinä kokemuksena

Seminaari korkeakoulukontekstissa

Seminaarin aiheena on reflektiivinen käytäntö ja ammatillinen kehittyminen. Ennen tapaamista opiskelijat ovat saaneet luettavakseen tekstin refleksiivisestä työskentelystä sekä joukon kysymyksiä pohdittavaksi: Mitä olen tähän mennessä saavuttanut? Missä haluan olla? Mitä pelkään? Millaiseksi ammattilaiseksi olen kasvamassa?

Kun seminaari alkaa, opettaja istuu opiskelijoiden joukkoon ja sanoo yksinkertaisesti: "Voimme aloittaa avoimella keskustelulla."

Sen jälkeen hän vaikenee.

Lähes kolmeenkymmeneen minuuttiin opettaja ei puutu keskusteluun. Hän havainnoi.

Muutama opiskelija alkaa puhua lähes heti. He kommentoivat lukemaansa tekstiä, liittävät sitä teoriaan ja yrittävät vähitellen ohjata keskustelua. Puhuessaan he vilkuilevat usein opettajaa ja etsivät tämän ilmeistä vahvistusta sille, että heidän sanomansa on "oikeaa". Osa opiskelijoista nojaa huolellisiin muistiinpanoihin, osa puhuu omien kokemustensa kautta. Jotkut ovat selvästi valmistautuneet, toiset improvisoivat.

Useat opiskelijat pysyvät vaiti koko ajan. Toisinaan tila täyttyy kiusaannuttavasta hiljaisuudesta; katseita vältellään ja asentoja vaihdellaan. Lopulta joku puhuu jälleen, ennemminkin helpottaakseen epä mukavuutta kuin lisätäkseen keskusteluun mitään uutta.

Vapaus

Vapaus ei tässä tilanteessa tunnu miellyttävältä. Ei ole välitöntä ohjausta, ei vahvistusta, ei selkeää merkkiä siitä, millainen puheenvuoro olisi “hyvä”. Juuri tässä vapaus kuitenkin tulee näkyväksi ja joutuu koetukselle.

Opiskelijoilla on vapaus puhua — tai olla puhumatta. He voivat tukeutua teoriaan, kokemuksiin tai tuoda esiin epävarmuuttaan. Opettaja ei ohjaa keskustelun sisältöä tai tempoa eikä jäsennä epäselvyyksiä opiskelijoiden puolesta. Jättämällä arvioimatta, hän avaa tilan, jossa merkitys ei ole ennalta määrätty.

Monille opiskelijoille tällainen vapaus paljastaa, kuinka tottuneita he ovat ulkoiseen auktoriteettiin. Vapautta ei koetakaan mahdollisuutena, vaan epävarmuutena, tehden näkyväksi sen, kuinka syväälle akateemiseen kulttuuriin ovat juurtuneet vahvistuksen ja oikeellisuuden odotukset.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Keskustelun jälkeen opettaja pyytää kaikkia ottamaan paperin ja vastaamaan itsekseen kolmeen kysymykseen: Millainen tämä tilanne oli? Mitä tunsin? Miten toimin?

Kirjalliset reflektiot paljastavat jaetun tunneilmaston. Opiskelijat kuvaavat tilannetta epämukavaksi, turhauttavaksi ja jopa noloksi. Moni kirjoittaa häpeästä, puhumisen arastelusta, virheiden pelosta ja vahvasta odotuksesta siitä, että jonkun “yläpuolella olevan” pitäisi johtaa keskustelua ja vahvistaa, mikä on oikein.

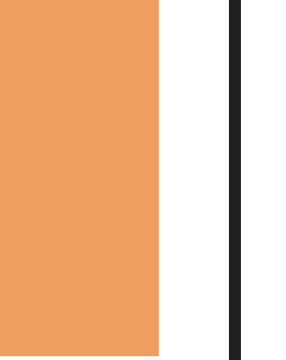
Vaihtamalla ryhmäkeskustelusta itsenäiseen kirjoittamiseen, opettaja tarjoaa vaihtoehdoisen tavan osallistua. Äänet, jotka keskustelussa jäivät vaille tilaa, tulevat nyt kuulluiksi. Tasa-arvo toteutuu ei niinkään tasaisena puheenvuorojen jakautumisena vaan kokemusten tasavertaisena tunnistamisena. Yhdenvertaisuutta edistetään sillä, että tarjotaan erilaisia ilmaisutapoja ja otetaan vakavasti myös tunteet, jotka akateemisissa ympäristöissä usein jäävät piiloon. Opiskelijat alkavat havaita, miten valta, hierarkiat ja itsevarmuus vaikuttavat siihen, kuka uskaltaa puhua ja kuka vetäytyy — ja että nämä eivät ole yksilöllisiä piirteitä tai varsinkaan epäonnistumisia, vaan oppimisen jaettuun rakenteellisiin ehtoihin. Opiskelijat myös huomaavat, että he oppivat toisiltaan, erityisesti niiltä, jotka toivat ajatuksiaan ja kokemuksiaan esiin, ja he ymmärtävät näin paremmin, että heillä on yhteinen vastuu toisistaan ja yhteisestä oppimisprosessista.

Responsiivisuus

Ryhmäkeskustelu jatkuu ja keskittyy nyt nimenomaisesti siihen, miten opiskelijat yleensä toimivat tällaisissa tilanteissa. Monet kuvaavat vetäytyvänsä, pysyvänsä hiljaa tai siirtävänsä vastuuta muille, koska esiintyminen vertaisryhmän edessä herättää epävarmuuden tai epämurkavuuden tunteita, nolostusta, arastelua, jopa pelkoa tai häpeää. Opettaja kuuntelee tarkkaavaisesti ja pyrkii mukauttamaan seminaarin kulkua sen perusteella, mitä on noussut esiin, sen sijaan että palaisi etukäteen suunniteltuun ohjelmaan.

Opiskelijat alkavat tämän jälkeen liittää kokemuksiaan omaan ammatilliseen identiteettiinsä. Mitä tarkoittaa olla reflektiivinen ammattilainen, jos pelko toistuvasti vaientaa? Millaisia valmiuksia on kehitettävä – ei vain kognitiivisesti, vaan myös tunne- ja vuorovaikutustasolla – jotta voi toimia ammatissa vastuullisesti?

Responsiivisuus on tässä tilanteessa sekä kehollista että relationaalista. Opettaja vastaa tilan tunnelmaan, opiskelijoiden tunteisiin ja niihin merkityksiin, jotka nousevat esiin yhtä lailla hiljaisuudesta kuin puheesta. Opettaja noteeraa, että osa opiskelijoista etsi katsekontaktia vahvistaakseen sanomaansa – eleet, kuten katseen suunta ovat osa oppimisprosessia. Reflektio ei ole enää pelkästään käytäntöjen analysointia etäältä, vaan myös oman toiminnan huomaamista tilanteessa: mitä tuntee, miten reagoi, miten vetäytyy tai ottaa vastuuta.

Seminaarin loppuun mennessä opiskelijat olivat tunnistaneet, että tämä kokemus oli itsessään reflektiivistä työskentelyä. Demokratiaa ei käsitelty käsitteenä, vaan sitä elettiin oppimisen ehdoissa. Vapaus koettiin epävarmuutena ja mahdollisuutena, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus erilaisten osallistumisen ja haavoittuvuuden tapojen tunnistamisena, ja responsiivisuus kykynä huomata, reflektoida ja mukauttaa omaa ammatillista toimijuuttaan.

Seminaarista tulee eletty oppitunti siitä, mitä tarkoittaa kasvaa ammattilaiseksi — ei välttelemällä epämukavuutta, vaan opettelemalla toimimaan sen kanssa, refleктоimaan sitä ja kantamaan vastuuta.

AECED osatutkimus 4: Kroatia – Korkeakouluaste

4. Demokraattiset periaatteet korkeakoulutuksessa

Demokraattiset periaatteet tekevät näkyväksi sen, miten demokraattisia arvoja voidaan elää, kokea ja harjoittaa oppimisympäristöissä. Korkeakoulutuksessa nämä periaatteet muovaavat aktiivisesti arjen olosuhteita, joissa auktoriteetin, osallisuuden, dialogin ja kuulumisen kokemukset tulevat osaksi arjen vuorovaikutusta.

Demokratiaa edistävässä esteettisessä ja kehollisessa oppimisessa (AELD) demokraattiset periaatteet eivät ole työkaluja, joita “sovelletaan”, eivätkä tekniikoita, joita “toteutetaan”. Ne ohjaavat pedagogista suuntautumista: sitä, miten oppimisympäristöjä suunnitellaan ja miten suhteisuus rakentuu ja kehittyy oppimistilanteissa.

AECED-hankkeen määrittelemät neljä demokraattista periaatetta ovat:

- vallan jakaminen (power-sharing)
- muutosta tuottava vuoropuhelu (transformative dialogue)
- kokonaisvaltainen oppiminen (holistic learning)
- relationaalinen hyvinvointi (relational well-being).

Nämä neljä periaatetta suuntaavat korkeakoulupedagogiikkaa kohti kehkeytyvää demokratiaa. Periaatteet tulevat käytäntöön tavoilla, jotka vastaavat oman tieteenalasi traditioihin, instituutiosi kulttuuriin ja opiskelijoidesi moninaisiin kokemuksiin. Ne eivät ohjaa kohti valmiita menetelmiä tai anna yksiselitteisiä toimintaohjeita, mutta niiden kanssa työskennellen voi rakentaa ja vaalia oppimisympäristöjä, joissa demokratia ei ole vain opetettava aihe, vaan jotain, mitä harjoitetaan, eletään ja muokataan yhdessä.

Vallan jakaminen

Vallan jakaminen tarkoittaa auktoriteetin, vaikutusmahdollisuuksien ja vastuun tietoista neuvottelua oppimisessa. Korkeakoulutuksessa auktoriteetti on usein vahvasti sidoksissa asiantuntijuuteen, pätevyyteen ja institutionaaliseen asemaan. AELD ei lähestymistapana kiellä näiden merkitystä, mutta haastaa uudelleen mieltämään auktoriteetin vuorovaikutuksellisenä, responsiivisena ja yhteiskehittämiselle avoimena suhteena.

AELDssa vallan jakaminen tarkoittaa sitä, että opiskelijoille luodaan todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa omaan oppimiskokemukseensa. Opettajalla säilyy vastuu eettisistä rajoista, opetuksen kokonaisuudesta ja oppimisympäristön relationaalisesta ilmapiiristä. Näiden sitoumusten puitteissa avataan kuitenkin aktiivisesti tilaa opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksille.

Vallan jakamista voi kokea käytännössä esimerkiksi silloin, kun:

- opiskelijoiden näkökulmat ja avaukset syventävät tai uudelleenohjaavat oppisisällön käsittelyn suuntaa tai tapoja
- toiminnan rooleja neuvotellaan yhdessä sen sijaan, että ne olisivat ennalta määrättyjä
- tutut toimintatavat ovat tarvittaessa rikottavissa ja totunnaisia käytäntöjä kyseenalaistetaan ja muotoillaan uudelleen yhdessä
- opettaja tekee valintansa ja perustelunsa näkyviksi ja kutsuu niistä käytävään dialogiin

Näiden kokemusten kautta akateemisen yhteisön jäsenet kohtaavat demokratian, ei etäisenä ihanteena tai ulkopuolelta hallinnoituna järjestelmänä, vaan elettyinä yhteisen vastuun käytäntönä. He oppivat, että demokraattinen osallistuminen ei ole vallan delegointia eikä kontrollia, vaan oppimisen ehtojen yhteistä kirjoittamista ja muovaamista.

Muutosta tuottava vuoropuhelu

Muutosta tuottavan vuoropuhelun periaate korostaa, että demokraattinen dialogi on paljon enemmän kuin sanallista argumentointia tai väittelyä. AELDssa vuoropuheluun kutsutaan monenlaisilla ilmaisun tavoilla – multimodaalisesti eleillä, kuvilla, liikkeellä, kirjoittamisella ja digitaalisilla alustoilla, hiljaisuudella ja reflektiivisillä tauoilla yhtä lailla kuin puheella.

Tämä periaate laajentaa käsitystä sitä, kuka voi osallistua merkityksellisesti ja miten ymmärrys syntyy yhteistoiminnallisesti. Muutosta tuottava vuoropuhelu ei pyri ainoastaan rohkaisemaan äänen käyttöä, vaan myös vaalimaan syvää kuuntelemista. Se tunnistaa, että merkitykset voivat alkaa hahmottua kehollisen ja esteettisen toiminnan kautta kauan ennen kuin ne ovat valmiita käsitteelliseen muotoon.

Muutosta tuottava vuoropuhelu voi tulla näkyviin esimerkiksi silloin, kun:

- opiskelijat tutkivat ideoita luovasti tai kehollisen työskentelyn kautta analyttiseen keskustelun lisäksi
- reflektiiviset ympäristöt antavat kaikille aikaa aistia, huomata ja muovata merkitystä yhdessä
- erimielisyyksien annetaan toimia oivalluksia tuottavina hetkinä – ymmärryksen mahdollisuutena, ei vain ongelmana, joka pitäisi ratkaista

Tämä periaate tukee demokraattista oppimista, jossa erilaisuus kohdataan avoimesti ja eettisesti. Vuoropuhelu muuttuu yhdessä tehtäväksi merkityksen rakentamisen käytännöksi, ei pelkäksi argumenttien vaihtamiseksi.

Kokonaisvaltainen oppiminen

Kokonaisvaltaisen oppimisen periaate korostaa, että demokraattinen ymmärrys syntyy ajattelun, tuntemisen, aistimisen, kuvittelemisen ja toiminnan yhteenkietoutumisissa. Korkeakoulutuksessa keskitytään kuitenkin yhä usein pelkkään kognitiiviseen osaamiseen — keholliset ja emotionaaliset kokemukset, mielikuvitus ja kuvittelun maailmat jäävät sivuun, vaikka juuri usein ne muovaavat oppijoiden eettistä harkintakykyä ja relationaalista tietoisuutta.

AELD tuo nämä ulottuvuudet takaisin keskiöön. Tässä lähestymistavassa tunteet, kehollinen tietoisuus ja mielikuvitus eivät ole akateemisen perusteellisuuden ja kurinalaisuuden esteitä, vaan keskeisiä voimavaroja monimutkaisuuden, epävarmuuden ja moninaisuuden kohtaamisessa.

Kokonaisvaltaisen oppimisen voi huomata käytännössä esimerkiksi silloin, kun:

- oppimiskäytännöt kutsuvat opiskelijoita huomiomaan emotionaalisia ja relationaalisia ulottuvuuksia käsitteellisen analyysin rinnalla
- mielikuvitusta käytetään vaihtoehtoisten näkökulmien, mahdollisuuksien tai tulevaisuuksien tutkimiseen
- reflektiiviset käytännöt punovat yhteen kognitiivisen oivalluksen sekä kehollisen ja emotionaalisen tietoisuuden

Kokonaisvaltaisen oppimisen kautta oppijat kehittävät valmiuksia, jotka kannattelevat demokraattista elämää: empatiaa, tarkkaavaisuutta, eettistä harkintaa ja aitoa avoimuutta sille, että kohtaamiset — niin asioiden kuin toisten ihmisten kanssa — voivat muuttaa heitä.

Relationaalinen hyvinvointi

Relationaalinen hyvinvointi viittaa emotionaalisiin ja relationaalisiin ehtoihin, jotka mahdollistavat demokraattisen oppimisen. Korkeakoulutuksessa opiskelijoiden halukkuus osallistua, ottaa älyllisiä riskejä tai kohdata moninaisuutta rakentuu usein sen varaan, tuntuuko oppimisympäristö turvalliselta, kunnioittavalta ja vastavuoroiselta.

AELDssa relationaalinen hyvinvointi ei ole yksilön ominaisuus eikä kysymys henkilökohtaisesta resilienssistä. Se rakentuu yhteisesti: fasilitointivalintojen, kollektiivisesti muodostettujen normien ja pedagogisten suhteiden laadun kautta. Relationaalinen ja emotionaalinen turvallisuus tukevat osallistumista oppimisilanteissa, mutta ne eivät tarkoita tai edellytä jännitteettömyyttä tai yksimielisyyttä. Demokraattinen oppiminen kutsuu kohtamaan myös epämukavuutta ja työskentelemään konfliktien kanssa rakentavalla tavalla.

Relationaalista hyvinvointia vahvistavia käytäntöjä ovat tilanneherkkä fasilitointi, rytmitys, joka jättää tilaa reflektiolle, sekä reagoitavat, joissa painottuu tunnistaminen ennen arviointia. Tässä oppaassa myöhemmin esiteltävä hyväksyvän katseen (acceptive gaze) käsite on keskeinen väline tällaisten oppimisolosuhteiden kehittämisessä.

Relationaalisen hyvinvoinnin voi tunnistaa esimerkiksi tilanteissa, joissa:

- opiskelijat voivat ilmaista epävarmuutta tai erimielisyyttä ilman pelkoa siitä, että heidät ohitetaan
- eroon suhtaudutaan uteliaisuudella, ei arvottaen
- opettajat ja opiskelijat kantavat yhdessä vastuuta kunnioittavan ja inklusiivisen oppimisilmapiirin ylläpitämisestä

Relationaalinen hyvinvointi edistää demokraattista oppimista tukemalla oppijoita pärjäämään jännitteiden, haavoittuvuuden ja muutoksen kanssa.

Demokraattiset periaatteet elettyinä kokemuksena

Toisin reflektoiden

Lukukauden lopussa opiskelijat, jotka olivat tehneet yhteistutkimusta ja yhteiskehittämistä osana projektia, tulivat tutkimusryhmämme tiloihin pohtiakseen oppimiskokemuksiaan vertaishaastattelujen avulla. Jo asetelma itsessään merkitsi muutosta. Sen sijaan että he olisivat astuneet tavalliseen seminaarihuoneeseen, he siirtyivät meidän työtiloihimme.

Saapuessaan kolmanteen kerrokseen opiskelijoiden huomio kiinnittyi käytävään. Sen koko pituudelta, lattialle ja pöydille aseteltuina, oli esillä lähes kaksisataa kuvaa. Opiskelijat toivat mukanaan myös Pattern Language of Commoning (suom. yhteistämisen kaavakieli) -korttipakat, jotka olivat kulkeneet heidän mukanaan läpi koko seminaarin.

Opiskelijat kerääntyivät vähitellen paikalle; ensimmäisinä saapuneet ottivat itselleen tarjolla olleita ruokia ja juomia. Kun kaikki olivat tulleet, kerroimme vertaishaastattelun rakenteesta ja jaoimme haastatteluohjeen. Ohjeistimme heitä pohtimaan seminaarikokemuksia: mikä tuki oppimista, mikä tuntui haastavalta ja millä tavoin he olivat kokeneet demokratian yksilöllisen ja yhteisen oppimisen kautta.

Opiskelijat toteuttivat vertaishaastattelut pienryhmissä työskennellen. Tutkijat eivät puuttuneet haastatteluihin. Ennen siirtymistä haastatteluhuoneisiin opiskelijoita pyydettiin valitsemaan kuvista ne, jotka parhaiten resonoivat heidän kokemustensa kanssa. Osa löysi kuvansa nopeasti, ikään kuin jonkin tietyn visuaalisen ärsykkeen vetämänä; toiset viipyivät, vertailivat kuvia, epäröivät tai palauttivat niitä takaisin ennen valintaansa. Huoneisiin palattuaan opiskelijat poimivat myös heitä puhutelleet Pattern-kortit. Vasta tämän jälkeen he käynnistivät ääninauhurit ja aloittivat haastattelut.

Tämä vinjetti havainnollistaa, miten reflektointia korkeakoulutuksessa voidaan tukea esteettisin ja kehollisin menetelmin — myös tutkimus- ja opetuskäytännöissä, kuten haastattelut ja seminaarien arviointi, jotka usein mielletään vahvasti kielellisiksi ja kognitiivisiksi. Monille opiskelijoille vertaishaastattelut tai kuvien ja Pattern-korttien avulla tehty reflektointi eivät olleet ennestään tuttuja menetelmiä. Silti juuri nämä avasivat tilan demokraattiselle suhteessa olemiselle, reflektiolle ja oppimiselle.

Vallan jakaminen kokemuksellistui puheen, kuuntelun ja tulkinnan uudelleenroolituksessa. Opiskelijat haastattelivat toisiaan sen sijaan, että opettajat tai tutkijat olisivat haastatelleet heitä. Fasilitaattorit rakensivat oppimistilanteen kehyksen ja huolehtivat eettisistä kysymyksistä ja rajoista, mutta opiskelijat muovasivat itse reflektiotahdia, sisältöä ja merkityksenantoa omien kysymystensä, kuva-aineiston ja valitsemiensa Pattern-korttien kautta.

Prosessi tuki **muutosta tuottavaa vuoropuhelua** pikemminkin kuin arviointia tai väittelyä. Muutosta tuottava vuoropuhelu oli läsnä käytävän reflektiivisessä tilassa ja sen kuvallisessa aineistossa, ja se tuli koetuksi, kun opiskelijoita rohkaistiin tutkimaan ideoita esteettisen työskentelyn kautta, ennen analyyttiseen keskusteluun siirtymistä. Vertaishaastattelujen ja visuaalisen materiaalin yhdistelmä kannusti tarkkaavaiseen kuunteluun ja reflektointiin. Epäröinnin, erimielisyyden tai epävarmuuden hetkiä ei ratkottu nopeasti, vaan niitä kannateltiin osana oppimisprosessia, jolloin näkökulmat saivat muotoutua kohtaamisen kautta.

Kuvien, Pattern-korttien, liikkeen ja pysähdysten avulla työskentely mahdollisti **kokonaisvaltaista oppimista**. Opiskelijoiden reflektio kytkeytyi paitsi analyyttiseen ajatteluun myös tunteisiin, kehollisiin reaktioihin ja henkilökohtaisiin kokemuksiin. Työskentelytapa tuki erilaisia merkityksenantoja ja tarjosi opiskelijoille mahdollisuuden liittää yksittäisiä kokemuksia laajempiin, jaettuihin malleihin ja kaavoihin.

Huomion kiinnittäminen oppimistilanteen rytmitykseen, tilojen käyttöön ja vertaisvuorovaikutukseen vahvisti **relaationaalista hyvinvointia**. Yhteinen ruokailu, liikkuminen yhdessä käytävän läpi ja työskentely pienryhmissä lujittivat kokemusta turvallisuudesta ja luottamuksesta. Demokraattinen oppiminen rakentui paitsi keskusteltujen sisältöjen kautta, myös tavassa, jolla oppimistila muotoutui ja koettiin yhdessä.

Tämä vinjetti osoittaa, että korkeakoulutuksessa esteettiset ja keholliset menetelmät voivat tehdä oppimisprosesseista osallistavampia, relationaalisempia ja demokraattisempia.

AECED osatutkimus 7: Saksa – Korkeakouluaste

5. Esteettisten ja kehollisten menetelmien kanssa työskentelystä

Korkeakoulutuksessa on monia tapoja ottaa käyttöön ja työskennellä demokraattista oppimista tukevien esteettisten ja kehollisten menetelmien kanssa.

Menetelmiä voidaan:

- integroida osaksi tavanomaisia luentoja millä tahansa oppialalla
- käyttää seminaareissa ja työpajoissa, tai
- kehittää epämuodollisissa ja nonformaalisissa toiminnoissa, kuten opiskelija-aloitteissa, yhteisissä projekteissa, taiteellisissa interventioissa tai yhteisölähtöisissä toimintatavoissa

Esteettisten ja kehollisten menetelmien hyödyntäminen demokratian ja demokraattisen oppimisen edistämiseksi ei edellytä erillistä demokratiaa käsittelevää kurssia; AELD kutsuu työskentelemään olemassa olevien rakenteiden sisällä niin, että demokratiasta tulee eletty kokemus, joka muotoutuu oppimisen kehollisissa, emotionaalisissa, relationaalisissa ja mielikuvituksellisissa osa-alueissa.

Opetuksen sisältö ei ole välttämättä määrittävä tekijä tai rajoite, olennaisempia ovat opetuksen kautta syntyvät vuorovaikutussuhteet, osallistuminen ja se, miten oppimiskokemus rakentuu.

Miten käyttää esteettisiä ja kehollisia menetelmiä demokraattisemman oppimisen tukena?

Esteettisten ja kehollisten menetelmien kanssa työskentely ei ala valmiiksi määritellyistä menetelmällisistä ratkaisuista tai edes ennalta päätetyistä

tavoitteista, vaan pedagogisen suuntautumisen ja orientaation rakentamisesta. Käytännössä tämä tarkoittaa pysähtymistä pohtimaan, millaisia ehtoja oppimiselle ja osallistumiselle luodaan ja miten demokraattiset arvot ja periaatteet näkyvät jokapäiväisissä pedagogisissa valinnoissa.

Suunnitteluprosessin ei myöskään tarvitse edetä suoraviivaisesti tai noudattaa tiettyä mallia. AELD kehkeytyy herkkyydestä kontekstille, opiskelijajoukon piirteille, institutionaalisille reunaehdoille ja omille pedagogisille lähtökohdille. Näin myös opettajuus mieltyy prosessina, jossa kasvetaan ja kehitytään oppijoiden rinnalla, jatkuvasti toisilta oppien.

Toisaalta, vaikka muodot voivat olla joustavia, on työskentelyssä hyvä huomioida muutamia keskeisiä elementtejä. Näihin voi aina palata, kun suunnittelee minkä tahansa tämän oppaan tai oppaan tukimateriaalin harjoitusten soveltamista:

Kolme toisiinsa kietoutuvaa elementtiä esteettisiä ja kehollisia menetelmiä hyödyntävässä demokratiakasvatuksessa ovat demokratiataaju, responsiivinen pedagogiikka ja hyväksyvä katse.

6. Demokratiataaju

Demokratiataaju (democratic sensibility) tarkoittaa elettyä ja kehollista tietoisuutta siitä, miten demokratia koetaan arjen vuorovaikutuksessa. Sitä ei voida opettaa yksiselitteisenä taitona eikä siirtää suoraan käytäntöön ohjeistuksilla. Demokratiataaju kehittyy vähitellen yhteisissä kohtaamisissa, toistuvien osallistumisen, tunnistamisen, vastuun ja yhteisen merkityksellistämisen kokemusten kautta.

Korkeakoulutuksessa demokratiataaju kasvaa siitä, millaisina oppimisen suhteet ja kohtaamiset muotoutuvat: miten erilaiset äänet saavat tilaa, miten eroa lähestytään, miten valtaa neuvotellaan ja miten oppimisen vastuu jaetaan. Samalla kyse on myös siitä, ketkä ylipäättään ovat osa oppimisympäristöä: miten ihmiset ovat suhteessa toisiinsa, miten he kommunikoivat ja kenen läsnäolo, kokemukset ja näkökulmat tunnistetaan — tai sivuutetaan.

Demokratiataaju jäsentää opiskelijoiden ja opettajien demokraattisia kohtaamisia paitsi sen kautta, mistä puhutaan, myös sen kautta, miltä oppiminen tuntuu ja miten oppimistilanteet etenevät. Usein tämä tietoisuus syntyy ensin aistimalla: kehollisten reaktioiden, tunteiden, epämukavuuden tai yhteyden hetkien kautta — ja vasta myöhemmin sitä reflektoidaan sanallisesti. Demokratiataajun kehittymistä tukee avoin oppimisprosessi, joka on valmis erilaisille näkökulmille ja vastaanottavainen sekä oppijoiden että opettajien mielikuvitukselle.

Demokratiataajun kehittyminen auttaa oppijoita kokemaan demokratiaa jo nyt, sen sijaan että demokratia näyttäytyisi vasta tulevana kansalaistaitona tai ammatillisten roolien asiana. Esteettisten, kehollisten ja relationaalisten oppimiskokemusten kautta demokratiasta tulee konkreettista:

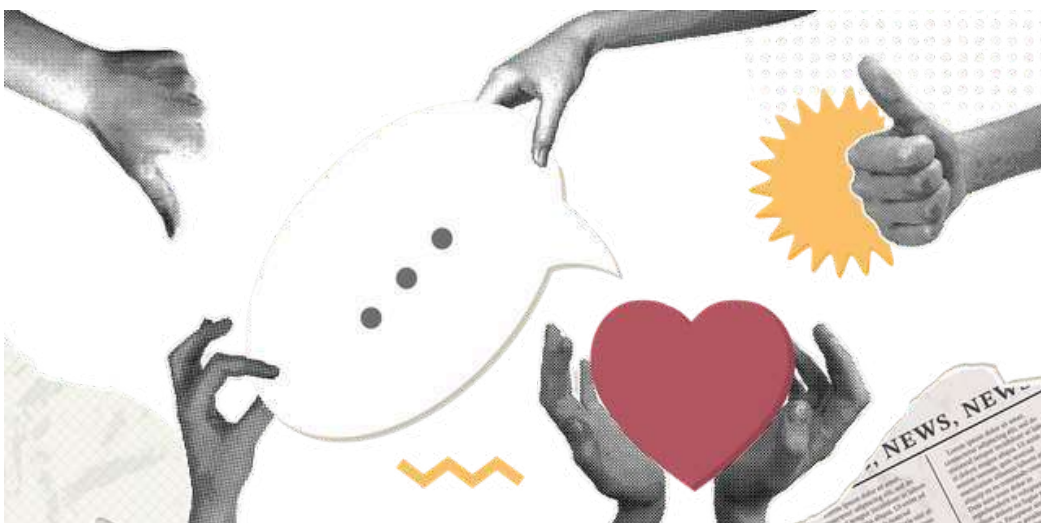
jotakin, mitä tunnetaan, neuvotellaan ja harjoitellaan jokapäiväisissä oppimisen kohtaamisissa. Se kehittyy osallistumalla, reflektion ja tunnistamisen kautta, ottamalla ja jakamalla vastuuta sekä kohtaamalla eroja rakentavasti.

Esteettisten ja kehollisten menetelmien suunnittelussa voidaan lähteä liikkeelle kysymällä, kuinka ja missä määrin erilaiset oppimistilanteet, ympäristöt ja hetket mahdollistavat demokratian kokemisen, eivät vain siitä puhumisen.

Voit pohtia esimerkiksi:

- Millaisia osallistumisen tapoja tämä oppimistilanne mahdollistaa ja keille?
- Miten erot (esimerkiksi näkökulmissa, osallistujien taustoissa, sukupuolella, kehoissa tai piirteissä, kuten vaikka itsevarmuudessa) tulevat näkyviksi ja merkityksellisiksi?
- Millaista vastuuta jaetaan opiskelijoiden ja opettajien kesken?
- Millaisille kokemuksille oikeudenmukaisuudesta, osallisuudesta tai vallasta oppimistilanne luo edellytyksiä?

Näitä kysymyksiä voi yhtä hyvin pohtia suhteessa luentoihin, seminaareihin, ohjaustilanteisiin kuin erilaisiin epämuodollisiin oppimistilanteisiinkin. Tarkoituksena on auttaa tunnistamaan demokratian mahdollisuuksia missä tahansa oppimisessa.

7. Responsiivinen pedagogiikka

Responsiivinen pedagogiikka (responsive pedagogy) viittaa tapoihin olla läsnä, tarkkaavainen ja avoin opetus- ja oppimistilanteissa. Responsiivisuudessa ei ole kyse yhdestä menetelmästä tai tekniikasta, jota voisi soveltaa samalla tavalla eri konteksteissa. Responsiivisuus kehittyy siitä, että huomio kohdistuu ihmisiin, suhteisiin ja tilanteisiin niiden kehkeytyessä, ja siitä, että ollaan valmiita vastaamaan siihen, mitä tapahtuu, eikä toimimaan pelkästään ennalta laadittujen suunnitelmien mukaan.

Korkeakoulutuksessa responsiivinen pedagogiikka rakentuu siinä, miten opettajat ja opiskelijat kiinnittävät huomiota toisiinsa oppimisympäristöissä: miten sanallisia ja sanattomia vihjeitä huomataan, miten vuorovaikutuksen tempo ja rytmit muovautuvat ja miten epävarmuuden, jännitteen tai uteliaisuuden hetkiä kannatellaan. Samalla kyse on myös siitä, miten opettajat ovat suhteessa itseensä: miten he huomaavat omat reaktionsa, tottumuksensa ja oletuksensa ja miten nämä vaikuttavat osallistumiseen ja vallan jakautumiseen oppimistilanteessa.

Responsiivinen pedagogiikka jäsentää demokraattisia kohtaamisia paitsi ennakoimalla myös sen perusteella, miten oppiminen etenee hetkessä. Tähän kuuluu herkkyys kehollisille reaktioille, tunneilmastoille, hiljaisuuksille ja ryhmädynamiikan muutoksille. Usein responsiivisuus alkaa huomaamisesta: pienestä pysähdyksestä, epäröinnistä tai energian vaihtelusta, ja vasta myöhemmin se muotoutuu tietoiseksi pedagogiseksi valinnaksi.

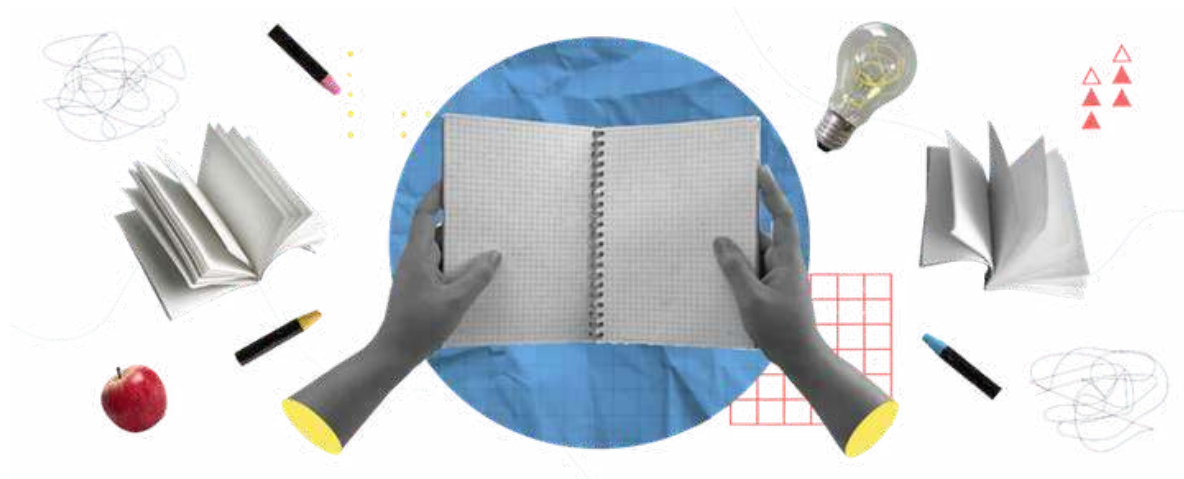
Responsiivisen pedagogiikka tukee oppimisympäristöjä, joissa epävarmuutta ei ratkaista heti, joissa eroja voidaan tutkia yhdessä ja joissa syntyviä merkityksiä otetaan vakavasti. Esteettisten, kehollisten ja relationaalisten oppimiskokemusten kautta responsiivisuus tekee demokratiasta eletyn käytännön, joka näyttäytyy tarkkaavaisuutena, huolenpitona, jaettuna vastuuna ja valmiutena muutokseen.

Responsiivinen pedagogiikka ohjaa demokratiaa edistävien esteettisten ja kehollisten oppimisen ja opetuksen menetelmien parissa työskentelyä suuntaamalla huomiota siihen, miten virittäytyä ja pysyä vastaanottavaisena oppimisprosessin aikana – sen sijaan että keskityttäisiin vain siihen, mitä alun perin on tarkoitettu tai odotettu tapahtuvan.

Voit pohtia esimerkiksi:

- Miten huomaan oppimistilassa tapahtuvat asiat suunnittelemani ulkopuolella? Pysähdynkö refleктоimaan niitä myöhemmin, ja miten?
- Miten voin vastata opiskelijoiden sanallisiin ja sanattomiin viesteihin, kuten hiljaisuuteen, epäröintiin tai epämukavuuteen? Millä tavoin kutsun opiskelijoita olemaan responsiivisempia myös suhteessa toisiinsa?
- Olenko valmis tarvittaessa hidastamaan, pysähtymään tai mukauttamaan oppimisprosessia?
- Miten omat keholliset, emotionaaliset ja relationaaliset reaktioni vaikuttavat osallistumiseen ja turvallisuuden tunteeseen oppimistilassa?

Näitä kysymyksiä voi soveltaa yhtä hyvin luennoille, seminaareihin kuin informaaleihin oppimistilanteisiinkin. Tarkoituksensa on tukea oppimisympäristöjen rakentamista siten, että demokraattinen osallistuminen voi kehkeytyä responsiivisuuden kautta käytännön työssä.

Vaaleanpunainen ilmapallo luentosalissa

Vaaleanpunainen ilmapallo leijuu ilmassa ja on juuri ajautumassa lattialla seisovien opiskelijoiden ulottuville. Yksi tuolilla seisovista opiskelijoista kurottautuu ja nappaa sen viime hetkellä. Lattialla oleva opiskelija tarttuu jo pallosta roikkuvaan naruun – siihen, jonka olin unohtanut irrottaa – mutta epäröi, onko se sallittua. Hyödynnän tilanteen ja vaihdan pallon naruttomaan versioon. Peli jatkuu.

Innostus ja riehakas energia täyttävät tilan ja tarttuvat myös istuviin opiskelijoihin. Hetken epäröinnin jälkeen osa ryntää auttamaan altavastaajina toimivia ryhmäläisiään. Pidemmät raajat ja korkeammat hyppy antavat hetkeksi etulyöntiaseman, pallo onnistutaan nappaamaan tuoliryhmältä. Hymy opiskelijoiden kasvoilla on leveä ja katseiden kohdatessa heijastuu yhdessä onnistumisen riemu. Ilmassa on iloa, energiaa ja innostusta. Harjoituksen päätyttyä opiskelijat palaavat kevyin askelin ja intoa puhkuen omille paikoilleen.

”Pidän vuosittain luentoja globaalien talouden eriarvoistavista käytännöistä. Tavoitteeni on herättää opiskelijoissa ajatuksia omista etuoikeuksistaan ja saada heidät pohtimaan, miten nämä suhteutuvat heikommassa asemassa olevien ihmisten tilanteisiin. Perinteisen luennon sijaan päätin kokeilla harjoitusta, jonka tarkoituksena on saada opiskelijat kokemaan globaali eriarvoisuus kehollisesti. Harjoituksessa opiskelijat kilpailevat vaaleanpunaisen ilmapallon sieppaamisesta lattialla tai tuolilla seisten. Näin ilmapallon tavoittelu symboloi eri lähtökohtia ja mahdollisuuksia elämässä.”

On vaikea pukea sanoiksi, mitä harjoituksen aikana tarkalleen ottaen tapahtuu, mutta jokin liikahdaa. Jollain merkillisellä tavalla aihe koskettaa opiskelijoita aivan eri tavalla kuin aiempina vuosina.

Hetki, jolloin opiskelijat eläytyvät eri positioihin ilmapalloa tavoitellessaan, on voimakas. Ilman sanoja, pelkkien ilmeiden ja eleiden kautta, näkyy, miten he kokevat nämä asemat. Hetkellisesti tuntuu kuin he voisivat aistia, miltä tuntuu olla olosuhteiden vankina tai toisaalta etuoikeutetussa asemassa.

Tuolilla seissyt opiskelija pohti, miten lattialla olevien olisi mahdollista saada pallo pois, kun tuoleilla oltiin pidempiä. Aluksi ylhäältä käsin tilannetta olikin helppo hallita, mutta kun lattialle tuli lisää apua, haastetta alkoi syntyä. Lattialla seisovat olivat lähtökohtaisesti heikommassa asemassa, ja välillä heistä tuntui, ettei yrittämisessä ollut järkeä. Silti ilo ja innostus nousivat, kun pallo ajautui lähemmäs heidän puoltaan ja lattialla olijat onnistuivat hetkellisesti horjuttamaan tuoliryhmän hallintaa. Heikommassa asemassa houkutus “tehdä vilppiä” oli myös suurempi.

Toinen opiskelija reflektoi oikeudenmukaisuutta. Hänen mukaansa tasa-arvo voisi merkitä sitä, että kaikki seisoisivat lattialla samoilla säännöillä. Harjoitus kuitenkin paljasti, ettei tämä olisi reilua: osa oli lyhyitä ja osa taas pitkiä. Todellinen oikeudenmukaisuus edellyttäisi, että lyhyemmille tarjottaisiin tuoleja, jotta heidän lähtökohtansa olisivat verrattavissa pitkiin ihmisiin. Vasta silloin kaikilla olisi tasavertaisempi mahdollisuus “kurkottaa taivaaseen” ja tavoitella ilmapalloa.

Kehollinen harjoitus tekee näkyväksi sen, ettei opetustilanteen kehollinen asemointi – istuminen tuolilla tai seisominen lattialla – ole neutraalia, vaan se muokkaa sekä toimintakykyä että kokemusta tilanteesta. Se osoittaa myös, kuinka kehollinen kokemus on välitön ja samalla tulkinnan kohde. Keho kokee ja oppii tilanteessa, mutta toimii myös välineenä sosiaalisen rakenteen ja eriarvoisuuden reflektiossa ja ymmärtämisessä. Harjoitus ei ole vain fyysinen, vaan myös pedagoginen: kehollinen oppiminen tuo näkyviin ryhmän dynamiikat.

”Kuitenkin vielä hetki ennen luennon alkua, puhaltaessani ilmapalloja työhuoneessani, olin vähällä jättää harjoituksen tekemättä. Epäröin, koska pelkäsin, että harjoitus olisi liian lapsellinen yliopistokontekstissa toteutettavaksi. Kuitenkin juuri tuo leikin tuottama ilo ja energia kosketti opiskelijoita ja sai heidät keskustelemaan vaikeista ja varmaan myös etäännyttäviksi koetuista globaalien talouden ilmiöistä. Koko harjoitus toimii esimerkkinä siitä, miten kehollisuus paljastaa näkymättömiä valtasuhteita ja yhteistyön mahdollisuuksia.”

Tässä vinjetissä responsiivinen pedagogiikka kietoutuu vahvasti yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen. Responsiivisuus tarjoaa mahdollisuuden tehdä näkyväksi sukupuolten, kulttuurien ja kokemusten eroja osallistumisessa, mutta myös oppia niistä. Samalla se korostaa, että oppiminen on aina kehollista ja relationaalista, ja että korkeakouluissa on mahdollista rakentaa tapoja, joissa demokratiaa voi kokea itse oppimisen kautta. Responsiivisuus tarkoittaa paitsi opiskelijoiden huomioimista myös tietoisuutta omista kehollisista, emotionaalisisista ja relationaalisista reaktioista opetustilanteissa. Se kehittää kykyä huomata epämukavuuden, puolustautumisen tai kiireen hetkiä sekä itsessä että muissa – ja kannatella näitä hetkiä ilman tarvetta ratkaista epävarmuutta liian nopeasti.

AECED osatutkimus 5: Suomi - Korkeakouluaste

8. Hyväksyvä katse

Hyväksyvä katse (acceptive gaze) tarkoittaa tapaa nähdä ja kohdata toiset niin, että tunnistaminen ja toisen äärelle pysähtyminen edeltää arviointia. Se on kehollinen käytäntö, joka tukee emotionaalista ja relationaalista turvallisuutta oppimisympäristöissä. Kyse ei ole kritiikin välttämisestä eikä akateemisten vaatimusten madaltamisesta. Kyse on siitä, miten ja milloin arviointia käytetään, niin että oppijat tunnistetaan ensin yhdenvertaisen arvon omaavina.

Korkeakoulukontekstissa, jossa arviointi, kritiikki ja muut akateemisen työn arviointikäytännöt ovat keskeisessä asemassa, hyväksyvällä katseella on ratkaiseva merkitys siinä, miten opiskelijat kokevat osallistumisen, riskinoton ja kuulumisen. Se jäsentää demokraattisia kohtaamisia paitsi sen kautta, mitä arvioidaan, myös sen kautta, miten ihmiset nähdään, miten heitä puhutellaan ja miten heidän kokemuksiinsa vastataan oppimisen arjen tilanteissa.

Hyväksyvä katse merkitsee sitä, että toiset kohdataan avoimuudella, tarkkaavaisuudella ja uteliaisuudella ennen tulkintaa, arviointiin tai kritiikkiin siirtymistä. Se on kehollinen suuntautuminen, ei tekniikka, joka näkyy kehollisen läsnäolon sävyssä, asennoissa, rytmisissä ja relationaalisuudessa. Hyväksyvän katseen kautta sekä oppijat että opettajat voivat tuoda esiin epävarmuutta, eroja ja vasta muotoutuvia ajatuksia ilman pelkoa siitä, että ne torjutaan tai arvioidaan välittömästi.

Hyväksyvä katse toimii useilla toisiinsa kytkeytyvillä tasoilla. Siihen kuuluu opettajan huomio omiin kehollisiin, emotionaalisiin ja relationaalisiin reaktioihin, kuten epämukavuuteen, kiireisyyteen tai puolustautumiseen, ilman välitöntä itsensä arvottamista. Se liittyy myös siihen, miten opettaja näkee ja kohtaa opiskelijat: miten hän ensin huomaa sen, mikä on läsnä – ajatukset, tunteet, eleet tai hiljaisuudet – ennen kuin ohjaa tai arvioi. Hyväksyvä katse ulottuu opiskelijoiden väliseen vuorovaikutukseen, ja vahvistuu, kun opettaja kehollistaa tapoja kuunnella ja vastata läsnäolevasti ja kunnioittavasti.

Hyväksyvän katseen kehittäminen tukee emotionaalista ja relationaalista turvallisuutta, joka on edellytys esteettiselle ja keholliselle oppimiselle. Turvallisuus ei tässä yhteydessä tarkoita mukavuutta tai yksimielisyyttä, vaan sellaisten olosuhteiden luomista, joissa oppijat voivat pysyä mukana haastavissa, monimutkaisissa ja toisinaan epämukavissakin demokraattisissa kohtaamisissa. Kun hyväksyvä katse on läsnä, oppijat ovat todennäköisemmin valmiita ottamaan riskejä, kuuntelemaan ja pysymään vuorovaikutuksessa myös erimielisyyden tai epävarmuuden hetkissä.

Hyväksyvä katse on jaettu pedagoginen käytäntö, ei vain yksilöllinen ominaisuus. Hyväksyvää katsetta voidaan vaalia osana demokratiaa edistävien esteettisten ja kehollisten oppimisen ja opetuksen menetelmien parissa työskentelyä.

Voit pohtia esimerkiksi:

- Miten rohkaista opiskelijoita kehittämään tapoja nähdä ja kohdata toisia niin, että tunnistaminen on etusijalla suhteessa arviointiin?
- Miten tunnistan ja sanallistan opiskelijoiden näkökulmia ja tuotoksia ennen arviointia tai kritiikkiä?
- Mitä ääneni, kehollinen asennon ja vuorovaikutuksen rytmi viestivät tunnistamisesta ja kuulumisesta?
- Miten kohtaan omat epämukavuuden tai puolustautumisen tunteeni epävarmoissa tilanteissa, ja millä tavoin kutsun oppijoita tekemään samoin?

Nämä kysymykset soveltuvat yhtä hyvin luennoille, seminaareihin sekä informaaleihin oppimistilanteisiin. Ne tukevat oppimisympäristöjä, jotka rakentuvat tunnistamisen, huolenpidon ja jaetun vastuun varaan.

9. AELD korkeakoulutuksen käytänteissä: reittejä liikkeellelähtöön

Tämä osio ehdottaa viittä reittiä tai polkua, joiden kautta voit lähteä liikkeelle ja ryhtyä integroimaan demokratiaa edistävää esteettistä ja kehollista oppimista korkeakoulutuksen (AELD) jokapäiväisiin käytäntöihin – myös ilman opetuskokonaisuuksien laajempaa uudelleensuunnittelua. Nämä ovat alkupisteitä, sisäänkäyntejä, evät valmiita askelmia. Voit aloittaa yhdestä omaan kontekstiisi sopivasta käytänteestä tai reitistä, palata siihen myöhemmin tai yhdistellä useita, sitä mukaa kun oma pedagoginen käytäntösi muotoutuu.

Reitti 1: Havaitseminen ja virittäytyminen

Käytä silloin, kun haluat ymmärtää paremmin, mitä oppimistilassasi tapahtuu.

Käytännössä: virittäytymisen hetket, huomion suuntaaminen siihen, kuka puhuu ja kuka vetäytyy; tilan energian, hiljaisuuksien, rytmin ja tunneilmapiirin havainnointi; aistihavaintojen sanoittaminen ennen sisällön analysointia.

Reitti 2: Monimuotoiset osallistumisen tavat

Käytä silloin, kun sanallinen keskustelu alkaa hallita liikaa tai kun osa osallistujista kokee vaikeaksi liittyä dialogiin.

Käytännössä: kutsu mukaan vastaamaan kuvien, kartoitusten, liikkeen, äänen, esineiden, lyhyen kirjoittamisen tai visuaalisten virikkeiden kautta — ja tuo nämä sitten osaksi yhteistä reflektiota.

Reitti 3: Refleктоiva dialogi

Käytä silloin, kun haluat yhdistää kokemuksen, oppimisen ja demokraattisen tietoisuuden.

Käytännössä: jäsenneityjä reflektiosessioita; dialogeja, jossa käsitellään esimerkiksi vallan, eron, osallisuuden ja vastuun kysymyksiä; ei vain opitusta sisällöstä, vaan myös siitä, millä tavoin opimme yhdessä ja millaiseksi yhteinen oppiminen muotoutui.

Reitti 4: Jaettu vastuu ja vallan jakaminen

Käytä silloin, kun haluat, että oppijat voivat merkityksellisesti muokata oppimisprosessin osia – selkeiden rajojen puitteissa

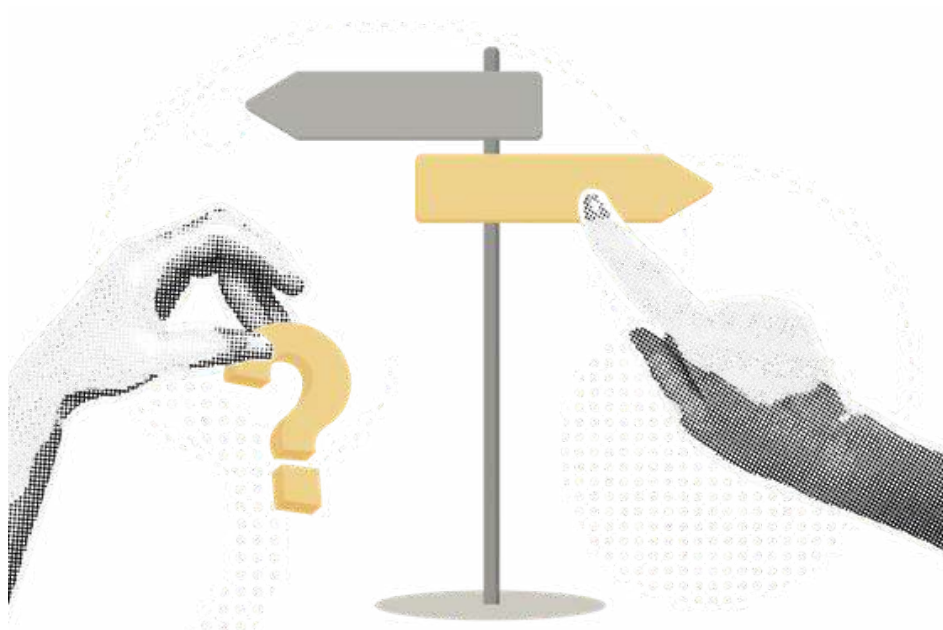
Käytännössä: neuvotellut roolit, opiskelijoiden johtamat tutkimishetket, yhdessä luodut kriteerit tai kysymykset, vuorotteleva fasilitointi sekä yhteisesti sovitut periaatteet keskustelulle ja palautteelle.

Reitti 5: Jännitteiden ja erojen kannattelu

Käytä silloin, kun oppimistilassa nousee esiin ristiriitoja, epämukavuutta tai epävarmuutta – tai kun niitä vältellään

Käytännössä: hidasta mieluummin kuin pyri nopeaan ratkaisuun; tunnista ja sanoita epämukavuus; hyödynnä käytäntöjä, jotka tukevat kuuntelemista erojen yli; luo tapoja olla eri mieltä vastuullisesti ilman pelkoa nöyryytyksestä tai vetäytymisestä.

Tällaiset käytännöt ja keinot auttavat tunnistamaan kuinka demokraattisempi oppiminen rakentuu pienistä, toistuvista pedagogisista valinnoista. Ajan myötä ne kerrostuvat oppimisekologiaksi, jossa demokratiaa ei ainoastaan käsitellä keskusteluissa, vaan sitä myös koetaan osallistumisen, tunnistamisen, jaetun vastuun sekä kyvyn olla läsnä ja toimia rakentavasti erojen ja jännitteiden äärellä.

10. Reflektiovirikkeitä korkeakouluopettajalle

Reflektio on keskeinen osa AELD-pedagogiikkaa. Korkeakoulutuksessa reflektio tukee opettajia huomaamaan, miten demokratia kehkeytyy arjen pedagogisissa suhteissa, valinnoissa ja tilanteisiin vastaamisessa.

Alta löytyvät reflektiovirikkeet eivät ole arviointivälineitä tai tarkistuslistoja. Ne ovat kutsuja jatkuvaan reflektiiviseen tutkimiseen, joka tukee opettajia huomaamaan, miten demokraattiset arvot, periaatteet ja sensitiivisyys tulevat eleyiksi erilaisissa opetuskonteksteissa.

Opettajat voivat työskennellä näiden reflektiovirikkeiden parissa yksin, yhdessä kollegoiden kanssa tai osana ammatillisia oppimisyhteisöjä. Niihin voi palata uudelleen ajan kuluessa, sillä demokraattinen oppiminen on ei-lineaarinen ja jatkuvasti kehittyvä prosessi.

Demokraattisiin arvoihin virittäytyminen

- Millä tavoin oppijat kokevat vapauden opetuksessani? Missä kohdin vapaus saattaa tuntua rajoittavalta, ja miksi?
- Miten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuvat käytännössä? Keiden osallistumisen muodot ovat näkyvimpiä tai arvostetuimpia?
- Kuinka huomioin ja vastaan oppijoiden tarpeisiin, tunteisiin ja rytmeihin? Missä kohdin responsiivisuus on läsnä, ja missä se ehkä puuttuu?

Demokraattisten periaatteiden reflektio

- Miten valta jaetaan, neuvotellaan ja tehdään näkyväksi opetuksessa?
- Millaisia dialogin muotoja kutsun esiin ja mitkä jäävät marginaaliin?
- Miten ajattelu, tunteminen ja aistiminen nivoutuvat yhteen oppimiskokemuksissa?
- Mikä tukee relationaalista hyvinvointia oppimisympäristöissäni, erityisesti silloin kun syntyy jännitteitä tai epävarmuutta?

Demokratiaajan vaaliminen

- Millaisia epämukavuuden, epäröinnin tai yhteyden hetkiä on noussut esiin oppimisen vuorovaikutuksissa?
- Miten oppijat ja minä itse suhtaudumme eroon, erimielisyyteen tai epäselvyyteen?
- Mitkä keholliset tai tunnepohjaiset vihjeet kertovat muutoksista demokraattisessa tietoisuudessa?

Opettajan refleksiivisyys

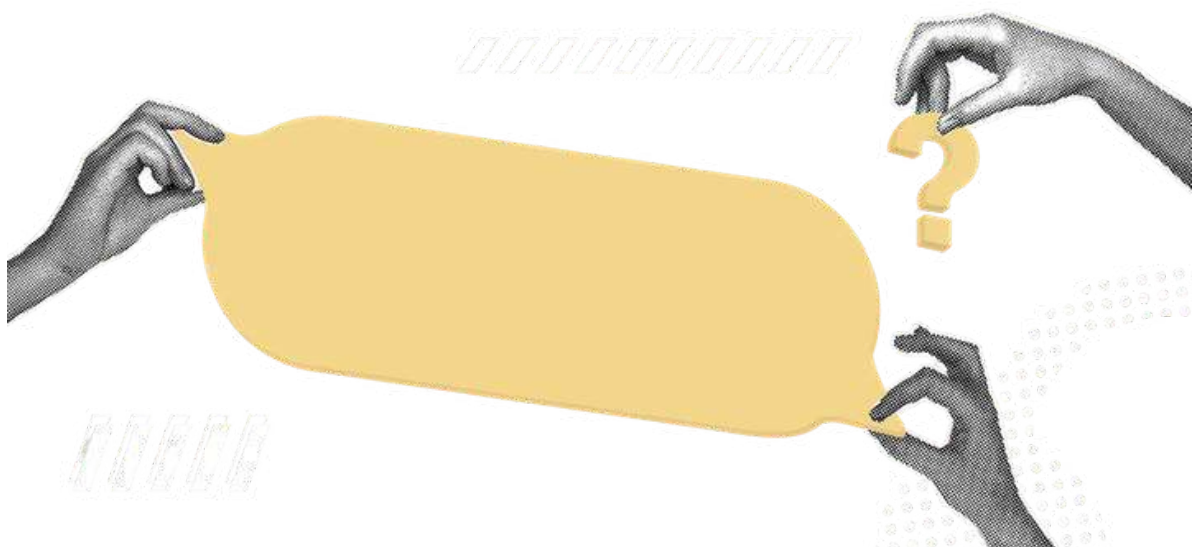
- Millaisia kehollisia, emotionaalaisia tai relationaalisia reaktioita huomaan itsessäni opetustilanteissa?
- Miten tapani ymmärtää auktoriteettiä ja asiantuntijuus vaikuttavat?
- Millä tavoin harjoitan hyväksyvää katsetta itseäni kohtaan, erityisesti epävarmuuden tai vaikeuden hetkissä?

Inkluusio ja eettinen vastuu

- Miten sukupuoli, kulttuuri, kieli, luokkatausta tai koulutuskokemukset vaikuttavat osallistumiseen oppimisympäristöissäni?
- Millaisia ennakko-oletuksia ilmaisusta, itsevarmuudesta tai osallistumisen tavoista saatan huomaamattani uusintaa?
- Miten voin olla inklusiivinen ilman, että kategorisoin oppijoita tarpeettomasti tai lukitsen heitä tiettyihin rooleihin?

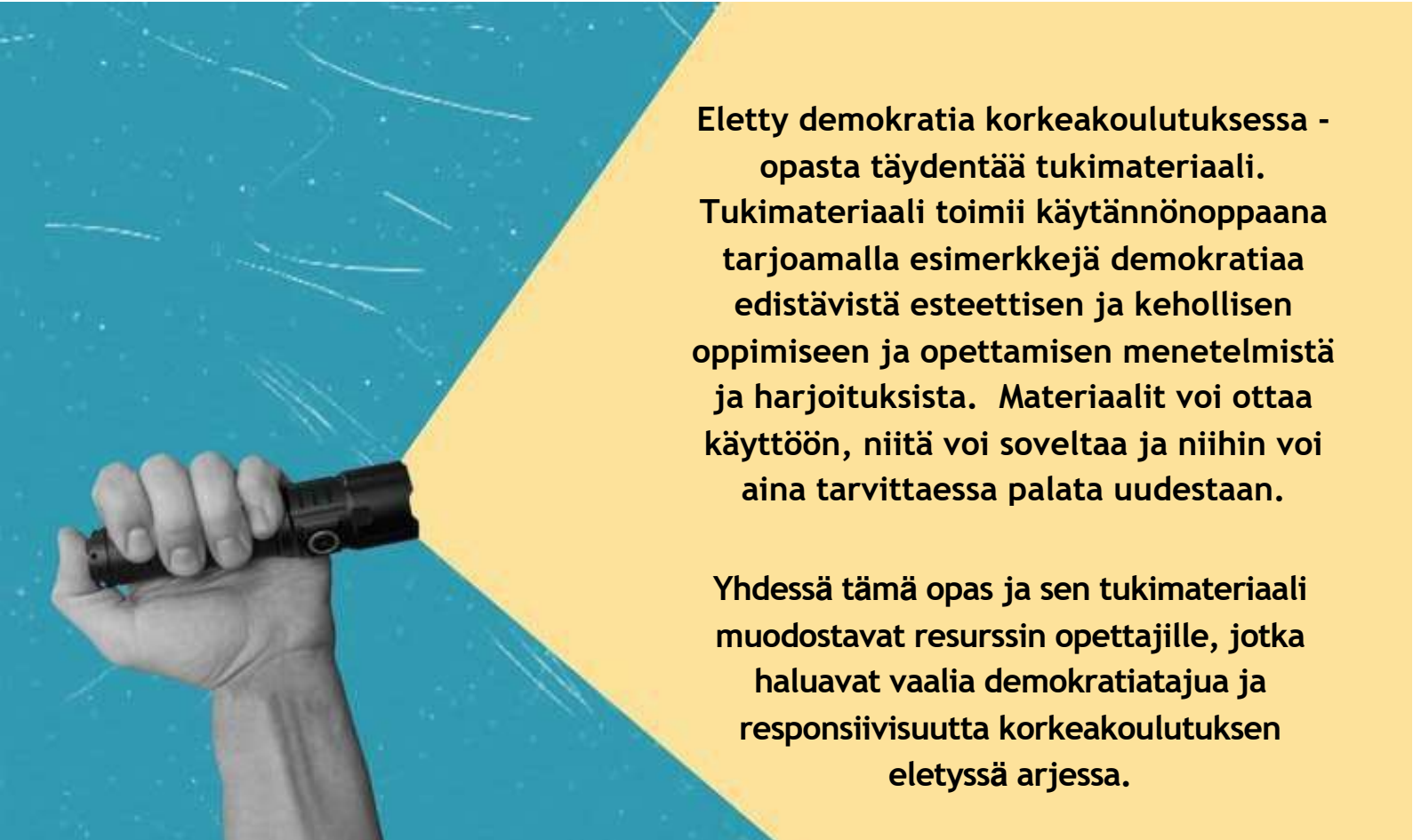
Nämä reflektiovirikkeet eivät ole kysymyksiä, joihin tulee osata vastata heti, tai täydellisesti. Reflektion on tarkoitus tukea tarkkaavaisuuden, virittymisen, pysähtymisen ja asioihin palaamisen harjoittamista. Ne kannustavat pysymään avoimena ja oppimaan oppimisesta ja opetuksesta aina uudestaan.

Reflektiivisen työskentelyn kautta opettajat vahvistavat valmiuksiaan vaalia demokraattista herkkyyttä, responsiivisuutta ja relationaalista turvallisuutta, tukien näin kehkeytyvää demokratiaa korkeakoulutuksessa.

II. Oppaan päätös ja tukimateriaalin esittely

Tässä oppaassa olemme ehdottaneet, että demokratiaa tulee lähestyä korkeakoulutuksessa elettyinä, relationaalisena ja kehollisena käytäntönä, joka rakentuu arjen pedagogisten valintojen kautta. Kyse on kehkeytymisestä, pienistä poluista, jaetuista hetkistä ja kokeilun ilosta, ei valmiiden mallien noudattamisesta. Korostamalla demokratiaa edistävää esteettistä ja kehollista oppimista (AELD) opas on kutsunut opettajia, ohjaajia ja muita korkeakoulutoimijoita tarkastelemaan osallisuuden, auktoriteetin, erojen ja vuorovaikutuksen rakentumista opetuksen ja oppimisen jaetuissa hetkissä.

Eletty demokratia korkeakoulutuksessa - opasta täydentää tukimateriaali. Tukimateriaali toimii käytännönoppaana tarjoamalla esimerkkejä demokratiaa edistävästä esteettisen ja kehollisen oppimiseen ja opettamisen menetelmistä ja harjoituksista. Materiaalit voi ottaa käyttöön, niitä voi soveltaa ja niihin voi aina tarvittaessa palata uudestaan.

Yhdessä tämä opas ja sen tukimateriaali muodostavat resurssin opettajille, jotka haluavat vaalia demokratiataajua ja responsiivisuutta korkeakoulutuksen eletyissä arjessa.